

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ἀδικούμενοί τε, ὡς ἔοικεν, οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον ὀργίζονται ἢ βιαζόμενοι· τὸ μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ Ἰσου δοκεῖ πλεονεκτεῖσθαι, τὸ δ' ἀπὸ τοῦ κρείσσονος καταναγκάζεσθαι... τὸ παρὸν γὰρ αἰὶ βαρὺ τοῖς ὑπηκόοις.

Θουκυδίδης, πελοποννησιακός πόλεμος (§ 77, 4, 5)

ΜΕΤΩΡΟΙ ανάμεσα σ' επιθυμία και καταναγκασμό, ὅστε-
ρα ἀπὸ ἐνάμιση χρόνο και πλεόν, αποφασίσαμε την ἐκ-
δοση του 16ου Λεβιάθαν. Ἡ ἀρκούντως ισχυρή κρατική
μέριμνα ἐδέησε προσφάτως ν' ἀσχοληθεῖ με τούτη την
ἐκδοση ἐξοῦ και η καθυστέρησή της. Το κράτος, με τον
ἀτεγκτο προοδευτικό προσανατολισμό του, μας υπέδειξε
ὅτι ὁ κάθε ἀνώριμος υπῆκοος οφείλει για το καλὸ του και το καλὸ
του τόπου να δει την πραγματικότητα βάσει αντικειμενικῶν κριτη-
ρίων κέρδους και ζημίας οὕτως ὥστε να φωτιστεῖ και να δράσει σύμ-
φωνα με το μέγιστο δυνατό προσωπικὸ ὄφελός του. Ἐν ὀλίγοις φρό-
ντισε να κατευθύνει τις ὁποῖες ἀναζητήσεις μας προς ἡδονιστικότερες
και ἀποδοτικότερες κατευθύνσεις, χωρὶς ὅμως και να πείθει ὅτι ἔτσι
θα ἐπιτύχουμε το ευχταῖο, ἥτοι την ἐκλογίκευση ἢ πραγμάτωση των
ιδιῶν μας παθῶν. Γι' αὐτό κι ἐπανερχόμαστε.

Ὁ σύντομος αὐτὸς ἀπολογισμὸς δεν θέλει να στρέψει την ἐκδοση
σε λεπτομέρειες προσωπικοῦ χαρακτήρα. Ἀπλᾶ υπενθυμίζει ὅτι ἀκό-
μη και μια τέτοια μικροδιαδρομὴ υποτάσσεται ἐν μέρει στο ευρύτερο
εἶδος της κυριαρχίας στο ὁποῖο ἐπανερχόμαστε συνεχῶς.

Η πραγματικότητα είναι βαρύτατος καταναγκασμός· είναι η κυριαρχία όταν εμφανίζεται ως αντικειμενική κι έλλογη συνθήκη. Αυτού του είδους τη φαινομενικότητα, η σκέψη θέλει να την ξεσκεπάσει επικαλούμενη την αλήθεια αλλά και την πραγματικότητα. Γιατί η αλήθεια αντιδιαστέλλεται προς τις κάθε λογής χρησιμότητες που επενδύονται πανανθρώπινες ιδεολογίες, ενώ η πραγματικότητα δείχνει ότι το *status quo* διακινείται με τη διαρκή απειλή της ατομικής καταστροφής, την ηδονιστική εξάντληση και την ωμή βία.

Οι «μακιαβελλικοί», η πλειάδα των στοχαστών στους οποίους αναφέρεται το παρόν τεύχος, συνάδουν προς αυτήν τη σύλληψη. Εμμένουν πεισματικά στην περιγραφή της πραγματικότητας και ξεσκεπάζουν κανονιστικές κατασκευές εξιδανίκευσής της. Κοινός παρονομαστής τους είναι η παραδοχή του ολιγαρχικού κατεξουσιασμού των πολλών και η κριτική στην φιλελεύθερη αυταπάτη περί «έλλογης ανθρώπινης φύσης»: Ευρύτερες ή ευρύτερες κοινωνικές ομάδες συνεχονται μέσω μύθων ή συγκινησιακών συμφυρμάτων της ταυτιστικής λογικής που δεν ανατρέπονται με την κριτική σκέψη παρά μόνον μ' άλλα αντίστοιχά τους, προϊόντα των υλικών ιστορικών συγκρούσεων της κάθε εποχής.

Κάθε πολιτειακός τύπος καθώς και το είδος του πολιτισμού καθορίζονται από την άρχουσα τάξη, γράφει ο Gaetano Mosca. Έχοντας υπόψη τα ειδοποιά γνωρίσματά της μπορούμε ν' αναγνωρίσουμε όσα στοιχεία διακαονίζουν την καθημερινότητα όπως βιώνεται από συγκεκριμένους ιστορικούς ανθρώπους. Η διηνεκής παρουσία μιας άρχουσας τάξης καθιστά ουσιώδη τη μελέτη του καθεστώτος ή του συστήματος διακυβέρνησης αφού αυτό σχετίζεται με τον τύπο της πρώτης αλλά και κατεξουσιάζει την ολότητα του κοινωνικού. Η άποψη τούτη του Vilfredo Pareto αναλύεται σε μια τυπολογία των κυβερνητικών μορφών και σε συναφή παράγωγα ή μύθους τα οποία επιδρούν στο έθος και τη μορφή κάποιας κοινωνίας. Η ανανέωση των ελίτ γεννάται ως ανάγκη από την απολίθωση κάθε καθεστηκυίας τάξης και το σύστημα διακυβέρνησης είναι ενδεικτικό για το πώς θα γίνει η αντικατάσταση. Έτσι, το αντιπροσωπευτικό σύστημα είναι ένας ειρηνικός μηχανισμός ανάδειξης νέων κυβερνητικών ελίτ.

Η ανάλυση τούτη έχει ως λογικό επακόλουθο την αδυνατότητα της δημοκρατίας ως αυτοκυβερνησίας. Ο R. Michels θεωρεί πως η δημοκρατική τάξη δεν παύει να διέπεται από «τον σιδηρού νόμο της ολιγαρχίας». Κατά τρόπο όμοιο με τη μαρξική ανάλυση αποφαινεται ότι η κυβέρνηση ή το κράτος είναι οργάνωση μειοψηφίας που αποβλέπει στην επιβολή της έννομης τάξης με βάση τις δικές της σχέσεις κυριαρχίας κι εκμετάλλευσης. Ανάλογα σκέπτονται και οι J.A. Schumpeter και James Burnham όταν ο μὲν πρώτος υποστηρίζει ότι η δημοκρατία είναι πολίτευμα ανάδειξης ηγέτη με τη λαϊκή ψήφο ενώ ο δεύτερος ότι παρέχει το δικαίωμα αντίστασης δια της ένδικης άμυνας.

Με την κριτική της φιλελεύθερης δημοκρατικής ιδέας που διέπει τις σύγχρονες μαζικές δημοκρατίες ο C. Schmitt αποκαλύπτει αντιφάσεις των μοντέρνων κοινοβουλευτικών συστημάτων. Η ιδέα μιας πανανθρώπινης δημοκρατίας όμοια με παγγλωσσικές κατασκευές των ημερών μας δεν είναι σε θέση να πραγματώσει καμμιά πολιτειακή μορφή ούτε βέβαια κάποιο δημοκρατικό κράτος. Καταστρέφει το νόημα της πολιτικής εφ' όσον διακηρύσσει μια ισότητα χωρίς το αναγκαστικό σύστοιχό της, την ανισότητα. Όταν ωστόσο τα πολιτικά ζητήματα δεν αντιμετωπίζονται στο πεδίο τους επέρχεται η κυριαρχία κάποιου άλλου πεδίου όπου μεταφέρονται προς επίλυση οι αντιφάσεις (π.χ. το οικονομικό).

Οι ριζοσπαστικοί κύκλοι ενδιαφέρθηκαν από καταβολής για όλα τούτα τα ζητήματα. Η εγκαθίδρυση κάποιας νέας άρχουσας τάξης στο όνομα του σοσιαλισμού ήταν ένα πρόβλημα που τέθηκε ευθύς εξ αρχής και στο οποίο δόθηκαν διάφορες απαντήσεις. Μεταξύ αυτών εξέχουσα θέση κατέχει ο G. Soréι που, όπως σημειώνει ο Σ. Κωνσταντακόπουλος, το ενδιαφέρειν του για την αναζωογόνηση της κοινωνίας τον έφερε κοντά στον αναρχοσυνδικαλισμό. Η δριμεία κριτική των διανοουμένων οφείλεται στην παραδοχή πως τούτοι σχηματίζουν μία ελίτ έξω από την τάξη, με στόχο να εξουσιάζει την τάξη.

Σήμερα, όσοι δεν έστερξαν στα κελεύσματα των ελίτ της «νέας τάξης» και των ψευδοοικουμενικών πανανθρώπινων δικαιωμάτων μπορούν ν' αναλάβουν τις συνέπειες του πνεύματος των μακιαβελλι-

κών. Οι μεταμοντέρνες ελίτ της διαχείρισης, του θεάματος και της πληροφορίας συναποτελούν μια από τις αθλιότερες ολιγαρχίες των νεότερων χρόνων. Διαλύουν κάθε μορφής κοινότητα, κάθε κοινωνικό ιστό με ρηξικέλευτους ρυθμούς δίχως να προτάσσουν ο,τιδήποτε άλλο. Η ταυτότητα κυβερνώντων και κυβερνωμένων της μαζικής δημοκρατίας όσο κι αν μετατοπίζεται ή βρίσκει διεξόδους στη μαζική κουλτούρα και στις οριακές υποκουλτούρες έχει να αντιμετωπίσει γνωστές ανισότητες που επανέρχονται ανοικτά ή συγκαλυμμένα.

Αθήνα 20/12/95

Γ.Ν. Μερτίκας

